

WARTAAAL SPACET MEER DAN ACHILLES

HET NEDERLANDS VAN “DE JEUGD VAN TEGENWOORDIG”

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2010/2.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

Eind 2006 werkte ik samen met *De Jeugd van Tegenwoordig*, de fameuze rapgroep die kort daarvoor in Nederland was doorgebroken met de krankzinnige hit *Watskeburt*, met zinnen als “Je bent een sjembek dat zeurt / Maar je weet niet watskeburt, watskeburt, watskeburt”. Het nummer steeg in de zomer van 2006 tot grote hoogten, werd de hele dag gedraaid op die merkwaardige ritmische dreunbeat die voor hiphop zo typerend is. Maar waar hadden ze het over? Ik ben een tekstenman als het over popmuziek gaat, ik wil weten waar ze het over hebben. Niemand die het precies wist. Ja, “watskeburt”, dat betekende zoiets als “wat is er aan de hand” of beter “what’s up”. Maar de rest? Sjembek?? En als je de hele tekst las — echt verstaan was niet goed mogelijk, maar hij verscheen al spoedig op internet (en hij staat onder dit stuk) — dan stond je voor raadsels.

Vieze Freddy, alsof je dat niet wist
En ik drink tot de motherfucking fles leeg is
Heb pas doekoe als ik bierflesjes inwissel
Dan ben ik pas stang yo uhh, fo’ shizzle.

Wat was dit? Onzin? Stoere jongenspraat? Poëzie? Een beetje kun je het snappen, als je bijvoorbeeld weet dat “doekoe” straattaal is voor “geld”, en “stang zijn” kun je ook wel raden: iets als “zich lekker voelen”. Ik hoorde het nummer een paar keer op de radio, moest er altijd naar luisteren, het had iets geestigs en dwingend, die jongens brachten iets wat ik nog niet kende. Tijd dus om nieuwsgierig te worden.

KEES 'T HART

werd geboren in 1944. Studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Is actief als dichter, essayist en romanschrijver. Zijn recentste dichtbundel is *Ik weet nu alles weer* (2008). Uit hetzelfde jaar dateert zijn jongste roman *De keizer en de astroloog*. Zijn roman *De revue* (1999) werd genomineerd voor de Libris Literatuur Prijs en bekroond met de Multatuliprijs; de roman *Tër navolging* (2004) haalde de shortlist van de AKO Literatuurprijs. Adres: Weteringkade 94, NL-2515 AS Den Haag.

TEKSTEN MAAK JE SAMEN

Door een krankzinnig toevallig kreeg ik met ze te maken. We werden aan elkaar gekoppeld bij een project van het literaire blad *De Revisor* en de NPS-televisie. De bedoeling was dat ze een tekst van me zouden instuderen en dat ze die live tijdens een televisieuitzending in de Amsterdamse concertzaal Paradiso zouden uitvoeren. De rapgroep bleek de samenwerking ook te zien zitten. We ontmoetten elkaar in een café in Amsterdam. “We”, dat zijn dus P. Fabergé (Pepijn Lanen, Papi, Peppie), Willie Wartaal (Olliçio Locadia, roepnaam Ollie) Vieze Fur (Freddie Tratlehner) en ik. Later begreep ik dat ze onder nog heel wat andere namen bekend zijn, dit hoort allemaal tot de hiphopcultuur: zoveel mogelijk bijnamen verzamelen. Willie Wartaal was dus niet “de Neger des Heils” die ook met de groep te maken heeft, Willie is gewoon de “neger” (nigga) van de groep. De Neger des Heils zou ik later ontmoeten. Het bleken zeer aardige jongens die me niet eens heel erg op de hak namen, alles viel reuze mee. Het werd me al snel duidelijk dat ik niet moest komen aanzetten met de een of andere al of niet brave liedtekst die zij dan wel even instuderen. Zo werkt het dus niet in de hiphopscene. Teksten maak je samen. Groot, misschien het grootste verschil met de nette dichtersscene waar ik toe hoor: hiphopteksten zijn *Gesamtkunstwerke*. Ze wisten me te overhalen tijdelijk ook werkelijk deel te hebben aan het geheel: ik moet er in Paradiso aan geloven, ze vonden dat ik *live on stage* met ze moest optreden. Wie A zegt moet ook B zeggen, met dit soort teksten wisten ze me te vangen.

Onze eerste gezamenlijke bijeenkomst vond plaats bij Uitgeverij Querido. We slopen ons op in een aparte ruimte en schreven als nette schoolkinderen om de beurt zin-

nen op. De bladen papier met de zinnen gaven we aan elkaar door, er ontstonden honderden zinnen. Volgens P. Fabergé (Papi) moest het over “waanzin en pretentie” gaan, ik vond dat een ijzersterke vondst en we schreven er vrolijk op los. Op het laatst hadden we twaalf A4-blaadjes die aan beide zijden volgeschreven stonden met zinnen. In rode blauwe en groene inkt. Mooie zinnen, rare zinnen, veel obscene zinnen, belachelijke zinnen, lulkoek en waanzin. Maar echt bruikbaar vonden we ze niet, al zaten er fraaie bij. Wel begon ik iets te snappen over de werkwijze van de groep: bij elkaar zitten en brainstormend associëren, termen als dada en surrealisme vielen me in. Ik zag Lucebert aan tafel zitten, hij dus in z’n eentje, deze jongens met z’n drieën. Ik heb de blaadjes bewaard, als ik later arm ben en *De Jeugd* een gigantische wereldhit maakt, dan kan ik deze volbekledderde papieren voor reusachtige sommen gelds verkopen aan de verzamelaars. Een paar citaten:

Kikkertje dat zijn gewone nachtgeluidjes
Wat is pipi langkous toch geil in die lange kousen
Dikwijls de hardste meestal de doopste
Speelse teefjes zijn leuk maar ik heb liever een loopse
Deze zomer wordt er niet gezwommen
2 keer tandenpoetsen op 1 dag
is noodzakelijk voor een prachtige lach
Spreekt men het spreekwoordelijke spreekwoord
Woord voor woord voor woord
Kan men spreken van een woordsprek
Sprekelijk verwoord
Beter het hele leven als een oen te leven
dan in plaats van een vagina een meloen tussen de benen
Handjes in de lucht kietel de wolken
als de tepels nog droog zijn, zijn ze wel gemolken
Geef ons de subsidiële experimentele voederbak
Uitgehold en afgepijpt de liefde ver voorbij
Op de trein en naast de pot noem het rijmelarij.

Af en toe staan er wel degelijk zinnen bij die typerend zijn voor de ritmiek van deze merkwaardige en vluchtige poëzie, neem bijvoorbeeld de fraaie zinnen:

Handjes in de lucht kietel de wolken
Als de tepels nog droog zijn, zijn ze wel gemolken

De Jeugd van Tegenwoordig, met v.l.n.r.: P. Fabergé (Pepijn Adriaan Lanen), Willie Wartaal (Ollicjo Locaida) en Vieze Fur (Freddie Tratlehner).

Zeg de laatste regel hardop en denk er een beat onder en ineens zie je het voor je. In klassieke metrische termen werken deze dichters vaak met de anapestversvoet (twee onbeklemde lettergrepen, gevolgd door een beklemtoonde), ook in *Watskeburt* (zie de tekst achteraan bij dit artikel) komt dit terug. De zin “je bent een sjembek dat zeurt”, hanteert de klassieke jambe, maar zit dicht tegen de anapest aan. Het heeft te maken met de hiphopbeat die deze poëzie voortstuwt. Wanneer *De Jeugd* nummers schrijft, horen de leden de beat al. In klankwoorden weergegeven gaat het als volgt: papapaPAPA, papapaPAPA. De klemtoon ligt altijd op de voorlaatste lettergreep. Zie ook de regel: “Speelse teefjes zijn leuk, maar ik heb liever een loopse.” Zie ook in het nummer *Hollereer* de zinnen: “Ik ben rijk, rap lastig, ben aantrekkelijk”.

GOOGLLEN MET DE TELELE

De tweede samenkomst vond plaats in de opnameruimte van de groep, een rommelig hok in de kelder van een kantoor- en atelierruimte in Amsterdam. Ik had de zinnen van onze eerste schrijfsessie meegenomen. Ik maakte nu kennis met de Neger des Heils, dat is dus Bas Bron, hij bedenkt de muziek en zet de beatlijnen uit. De teksten van de Queridosessie vonden we allemaal niks, daar gingen we dus niet mee verder. Bas liet ondertussen een paar krachtige ritmische lijnen horen, hoe je dat in het hiphopjargon noemt, weet ik niet. Het scheurde lekker, was ritmisch slepend. De jongens luisterden. Bas liet nog wat horen, we wachtten nog. Het beste was te gaan schrijven als er een

muzieklijn was die de jongens “hard” vonden (niet te verwarren met “luid”, hard is helemaal goed, te gek). Bas liet verschillende lijnen horen, toen was er eentje dat goed beviel, de jongens bromden mee, ze leken erin op te gaan, ze namen de baslijn in zich op, leek het, dit was het dus, ik voelde het ook. Bas mengde er nog een scheurende gitaarlijn in, het werd steeds beter. Hier gingen we op schrijven, ieder apart, ieder voor zich, later kwam het wel bij elkaar.

Dit is in principe de werkwijze van iedere hiphopgroep. Er moet eerst een beat zijn, daarna komt de tekst. En weer was het Pepijn die de grote lijn aangaf. “Steen en been”, riep hij ineens, “we gaan het over klagen hebben, steen en been klagen.” Dit werkte enorm inspirerend, we gingen aan de slag. De een in een oude leunstoel, de ander op een keukenstoel, af en toe kwam een muis even kijken. Ondertussen bleef de beat hard aan staan. Ook ik schreef alsof mijn leven ervan afhing. Zo schrijf ik nooit, de muziek moet uit, alles rustig in huis, maar ja, ik ben geen rapper. Uiteindelijk hadden we alle drie een tekst en daarna gingen we om de beurt de opnameruimte in: een duur woord voor een klein geluiddicht hok. Ook ik was de klos. Al met al duurde de hele sessie van twaalf tot vijf uur ’s middags, waarbij zeer kritisch naar elkaar werd geluisterd, er werd een krat bier voor me aangerukt, waar ik flink gebruik van maakte. Toen het klaar was, lieten de heren hun teksten op de grond slingeren, ik verzamelde ze, dit liet ik me niet ontnemen. Typerend voor deze scene (spreek uit “sien”): teksten zijn vluchtig, niet belangrijker dan de beat, ze zijn op geen enkele manier “heilig” zoals in de “normale” literaire scene. Hier een fragment (uit de tekst van P. Fabergé):

Waarom ik klaag dat weet geen een
Op straat noemen ze me steen en been
Steen en been? Steen en been
Bitch je weet toch steen en been
En kom je hard kom ik op klaagbezoek
Je ziet me niet, ik klaag om de hoek
En als ik kom dan klaag ik poep
Je kaperkapitein van de klaagboot
En ik hang je de keel uit als nadorst
Dus klaag maar terug en noem die man een rat
Want ik vind veel kut zelfs je plantenbak
Je auto, je moeder, je afwashandschoenen
En nog meer vooral je afwashandschoenen
Ik klaag een pijp in m’n klaagtipi
En houd mijn hand op voor de klaagsubsidie.

Dat mooie “afwashandschoenen” kreeg in de opnames een sterke ritmische nadruk, je kunt het op allerlei manieren ritmisch zeggen en dat deden ze dus uitvoerig. Merk hoe het klinkt als je het zelf vaak zegt: afwas handschoenen, afwashand schoenen, af washand schoenen. Hier houden ze van: woorden in de beat drukken, volgens mij is dit de kern van hun werk, van ieder hiphopwerk. Willie Wartaal (Ollie) kwam nog met een andere, ritmisch fraaie zin die erg beviel: “Ik google je moeder met mijn nieuwe telele” (teeleelee= portugees voor mobieltje). Dit bleven we zeggen en praatzingen (ja, ik ook): “Ik google je moeder met mijn nieuwe telele.” Ik herinner me nog hoe opgewonden ik was toen ik na deze spoedcursus hiphopnummers maken naar huis ging. De show in Paradiso, die live werd uitgezonden op de publiekstelevisie, was een paar weken later een adembenemende gebeurtenis.

LITERAIRE PROCEDÉS

Langzamerhand begon ik, toen de opwinding wat gezakt was, wat meer zicht op de teksten te krijgen. En nu, ruim vier jaar na al die opwinding, leg ik daar rekenschap van af. Nederlandse hiphopteksten zijn net als hun Amerikaanse voorbeelden altijd down to earth, ze vertellen over het gemythologiseerde dagelijkse bestaan van rappers, ze zetten zich af tegen “kleinburgerlijk leven” en ze reageren vrijwel altijd op andere hiphopteksten, ze gaan daar de confrontatie mee aan (battling, “fronting”). Ze hebben geen enkele “literaire” pretentie, maar ze maken wel gebruik van literaire en retorische procedures uit de “normale” poëziescene. Ze verschillen daarvan wel in werkwijze, dat liet ik hierboven zien. Maar rijm, beeldspraak, metaforiek, metriek en stijlfiguren (assonantie, alliteratie) zijn vergelijkbaar met “literair” werk. Ook in hun soms lastig doordringbare hiphopjargon verschillen ze niet essentieel van de traditie van moderne poëzie. Ook dat werk bevat veel ondoordringbaar jargon dat bijvoorbeeld ontleend is aan de Griekse mythologie of aan grote poëtische voorbeelden. Het ontbreekt veel lezers aan kennis hierover en velen haken af. Ook hiphopteksten als die van *De Jeugd van Tegenwoordig* zijn bestemd voor een kleine groep liefhebbers, die op de hoogte is van en plezier beleeft aan alle verwijzingen naar de eigen cultuur. Wie niet op de hoogte is, wordt geminacht, zoals dat hoort bij in zichzelf gekeerde culturele scenes.

De hit *Watskeburt* is kenmerkend, de tekst opent met een eerbetoon aan de Nederlandse rapper Heist Rocker, die het begrip “watskeburt” introduceerde. Daarna volgt een onzintekst, die vaker voorkomt in hiphopteksten; Snoop Dogg werkt bijvoorbeeld vaak met *shizzle dizzle fizzle*-zinnen, die hij een obscene bijbetekenis meegeeft: *shizzle my dizzle*. Het refrein neemt de hiphopconcurrentie op de korrel, dat hoort tot de *battle*, de confrontatie met andere rappers. “Je bent een sjembek”: een eikel, een sufferd. Je weet niet eens wat er aan de hand is. Een MC is in hiphopjargon: een Master of Ceremony, de man of vrouw die de rappers aankondigt en hier is de MC iemand “dat dropt”, dus

een sufferd. Je komt niet tot de grond is: “je ziet het niet”. “Wat is niau”: wat is nieuw, wat is nu. Je bent niet “bout it” is: je bent niet “about it”, je bent er niet bij, je mist alles. Vieze Fur verwijst in zijn tekstbijdrage naar de rapper Busta Rhymes, die een hit had met *Break your neck* (“ik breek wel je nek”). “Baksteen” verwijst naar een Nederlandse rapper die op de korrel genomen wordt, Vieze Fur (hij doet zijn naam eer aan) vergelijkt “baksteen” met stoelgang: “ben van baksteen alsof je dat niet ruikt”. De geestige vondst “je wast je handen al tijdens het plassen” refereert daar ook aan. Willie Wartaals bijdrage wijst naar een kleinburgerlijk leven van de foute hiphoppers: is alles rustig of heb je gezeur met de burens? Veel kleinburgerlijker kan het niet. “Ben je baudibau?” Moeilijk te achterhalen. Misschien betekent het iets zoals “ben je bij de les?”, “hoor je erbij?” Wartaal gooit het (zoals vaak) op de seksuele toer: “jiggy” is een verwijzing naar een obscene toespeling van Will Smith. En hij levert kritiek op baudibau’s, zij die erbij horen, met veel goud in hun mond (“mikkie”). Fabergé eindigt de song met positieve verwijzingen naar de rappers Baksteen en Heist Rocker. Je ziet de kritische tendens in veel van de raps vaak al terug in de songtitels, bijvoorbeeld in die van hun jongste cd, *De machine* (2009): *Kerk, Dat vind je leukhè, Buma in me zak, De musical*.

Het nummer *Hollereer* van de laatste cd (onlangs weer een kleine hit) is eveneens typerend. Volgens het zeer bruikbare *Woordenboek straattaal-ABN* (te raadplegen via internet) betekent “holler” “nu meteen”, de titel lijkt hier naar te verwijzen. Het nummer wordt voorafgegaan door een kleine en venijnige monoloog (zo te horen is Papi aan het woord) die in de tekstweergaven op internet niet terug te vinden is. Een kleinburgerlijke huisvrouw, duidelijk uit de hogere klasse, vraagt zich waar de deksel voor de compote is gebleven en ze wijst naar andere kleinschalige huishoudelijke activiteiten. Ze vertelt dat ze onlangs een “neger” heeft gezien, “ik heb gelijk de politie gebeld”. Pas daarna begin de beat met het zeer aanstekelijke “ya boy boy”-refrein. In het nummer staat de kleding van foute en goede rappers centraal. Vieze (vjezze) Fur commentarieert het eet en -kledinggedrag van verkeerde rappers: ze eten “Woppers” bij McDonald’s, dragen armoedige kleding, zijn jaloers op zijn “haute couture” en zijn ho’s (ho’s zijn “hoeren” of “bitches”), Vieze Fur draagt nouveau-clochardkleding, niet van Karl Lagerfeld of van Kani (een bekend hiphopmerk). Hij is chic “clochard”. Dan komt Willie Wartaal (“wederom waarzinnig”), die nog even aan Papi’s (Peppi’s) dopegebruik refereert, boys gaan “innen” (scoren). “We bossen voor buit”, betekent iets als: “we slaan erop om te scoren”. Willie heeft het ook over “fronten”, dit is “confronteren” van een andere rapgroep. “Illest” betekent “het gaafst”, het beste. Willie raadt zichzelf aan hier niet aan mee te doen: “nigger wees weg omdat hier een willes” (“willes” heb ik niet kunnen achterhalen). Zeer opvallend op het eind van zijn tekst zijn de verwijzingen naar klassieke mythologie. “Wartaal spacet meer dan achilles” en hij eindigt met een obscene toespeling op het Oedipuscomplex: “tis die boy die met meer poes

Waarom ik klaag dat weet geen een
op straat noemen ze me steen en been
steen en been? steen en been
bitch je weet toch steen en been
en kom je hard kom ik op klage bezoek
je ziet me niet, ik klaag om de hoek
en als ik kom dan praat ik poep
want ik kom graag op klage bezoek
de kapitein van de klage boot
en ik hang je de heul uit als na doorst
~~je broed is kut, je wijf is kut~~
dus klage maar ~~lekker~~ terug
en noem die man een rat
want ik vind veel kut
zelfs je planten bak
je auto, je moeder, je afwas handschoenen
en nog veel meer, vooral je afwas handschoenen
ik ~~roep~~ ^{klage} een ~~pip~~ ^{pip} in mijn klage tip
en houd mijn hand ~~op~~ ^{op} voor
de klage subsidie

P. Fabergés handschrift van de tekst van wat uiteindelijk het nummer *Klaagmuur* zou worden, daterend van de tweede ontmoeting van De Jeugd van Tegenwoordig met Kees 't Hart, privécollectie Kees 't Hart.

dan oedie”. Fabergé zoekt het in obscene toespelingen en in de confrontatie met andere verkeerde rappers. Hij werkt met een typerende stijlfiguur van de rapscene: de zelfbenoeming. “F tot de aber” is een zelfinstructie: Faber(gé), ook Amerikaanse rappers introduceren zichzelf met de letters van hun naam. Hij gaat voort met: “Ik ben rijk, rap lastig (goed) en aantrekkelijk”, kortom hij blaast zichzelf op voor de confrontatie. Hij werkt met verwijzingen naar zijn eigen bestaan: “dorp of plantsoen ghostwrite me moer” (hij is geen ghostwriter zoals anderen dat wel zijn). “Kork” verwijst vermoedelijk naar de rapgroep Kork Bizden en “tantu” naar een instrumentale rapgroep Circus tantu, maar ik ben hier niet zeker van. “Klik niet met caps en saai air max”, verwijst naar de frontjes (caps) waarmee rappers hun gouden tanden over hun gebit bevestigen, dus betekent zoiets als: doe maar niet stoer met je nepgouden tandjes en met je Nike Air Max-schoenen, want het stelt niks voor: ik, Fabergé, ben de beste. En “Hermes” wijst naar een duur merk eau de toilette, dat alleen de beste rappers dus gebruiken. In het laatste couplet wijst “rimmen” naar de velgen van een duur type auto’s.

GEAVANCEERDE POËZIE

Het is bijzonder bevredigend om je een tijdje met deze teksten bezig te houden, je belandt in een labyrint aan mogelijkheden en verwijzingen, net als in de meer geavanceerde poëzie van dichters als Astrid Lampe, Piet Gerbrandy en Marc Kregting. Af en toe denk je er een vinger achter te krijgen, maar dan sluit het geheel zich weer in particuliere verwijzingen naar het eigen dagelijkse bestaan. Deze drie jongens spelen in hun eigen teksten een specifieke rol, ook dat hoort tot de rapcultuur: Vjezze Fur is de viespeuk, de goorlap, Fabergé de arrogante kwal en Willie Wartaal de “nigga” die graag zo hard mogelijk komt bij de “bitches” (zie het nummer *Deze donkere jongen komt zo hard*). Ook dit verschilt niet principieel van de moderne poëziescene: dichters, zelfs de meest “experimentele”, dragen een rol uit, een mythe, die ze in de media koesteren. De teksten van *De Jeugd van Tegenwoordig* zijn in vergelijking met die van hun vakbroeders (zie bijvoorbeeld *Opgezwolle* uit Zwolle) minder expliciet politiek, ze werken meer met (vaak rake) woordspelingen en tonen zich regelmatig schatplichtig aan surrealistische en dadaïstische stromingen uit het verleden, ze zijn meer “intellectueel” dan hun collega’s en ze staan zich daarop voor. Op internet wordt hierover verwoed discussie gevoerd. Maar ze nemen op geen enkel moment afstand van de cultuur waartoe ze met hart en ziel behoren en waar ik heel even een glimp van mocht opvangen.

(met dank aan Jan 't Hart).

Via de Ons Erfdeel Blog (blog.onserfdeel.be) kunt u doorklikken naar videoclips van De Jeugd van Tegenwoordig.

WATSKEBURT

Props voor de heist rocker en de watskebuurt
Watskebizzy bizzle rob robber
Mensen praten serieus maar ze weten van geen ene kaaaaankermoer watskeburt
Maar dr gebeurt veel serieus
Komen die vocalen nog of moet ik beginnen

REFREIN

Je bent een sjembek dat zeurt
Maar je weet niet watskeburt, watskeburt, watskeburt
Je bent een MC dat front
Maar je komt niet tot de grond, tot de grond, tot de grond
Je bent een MC met crown
Maar je weet niet wat is nou, wat is nou, wat is nou
Je bent een sjembek zonder klauw
En je bent niet 'bout it 'bout, 'bout it 'bout, 'bout it 'bout

ok vieze freddy is aandeburt

Vieze Freddy, alsof je dat niet wist
En ik drink tot de motherfucking fles leeg is
Heb pas doekoe als ik bierflesjes inwissel
Dan ben ik pas stang yo uhh, fo' shizzle
Je lacht maar ik maak hier geen motherfucking grappen
Pus uit mn pik je kan een lauw biertje tappen
Staat te spacen, maar ik ben niet van Star Trek
Ook geen bhustabust maar ik breek wel je nek *ehehehehehe*
Komt alleen uit m'n achterste
Moeders met dochters ze verachten me
Ben van baksteen. alsof je dat niet ruikt
Want de een is dik en de ander gebruikt
Ik ben tuig, van de eerste klasse
En je wast je handen al tijdens het plassen
Kijk me aan, je weet precies hoe laat het is
Baksteen, de rest is geschiedenis

[REFREIN]

Wat is niau kauw watskeburt in de schuur
Is bij jouw alles rustig of gezeur met de buur?
Of zijn het biertjes voor gratis of gewoon pleurisduur
En ben je 'bout it bout it of een treurig figuur
Voor alle vrouwen en chickies, van Joure tot Maastrikkie
Heb die vrouwen in m'n dickies yo we houden het jiggy
'bout it bout it net als een gek met al dat goud in m'n mikkie
Twee gezichten een formule als Lauda en Niki